

اگر هدایت و گمراهی به دست خداوند است پس چرا مردمان را پاداش و عذاب است؟

این سؤالی است که علاوه بر مطرح شدن آن از جانب مغرضان، ممکن است در ابتدا در ذهن بی غرضان کم اطلاع نیز، هرچند کوتاه، نقش بندد.

خداوند در چندین آیه از قرآن، اعلام می کند که هر که را که بخواهد گمراه می کند و هر که را که بخواهد هدایت می نماید، از جمله در آیه چهارم سوره ابراهیم می فرماید و ما هیچ پیامبری را جز با زبان قومش نفرستادیم تا به صورت واضح از برای آنها بیان نماید، پس خداوند هر که را که بخواهد گمراه می کند و هر که را که بخواهد هدایت می نماید، و خداوند گرامی و قدرتمند و با حکمت است.

و در آیه صد و هشتاد و ششم سوره اعراف می فرماید:

“هر کس را که خداوند گمراه کند هیچ هدایت گری از برای او نخواهد بود و ایشان را در سرکشی شان سرگردان رها می نماید”
و در آیات سی و ششم تا سی و هفتم سوره زمر می فرماید:

آیا خداوند کفایت کننده بنده خویش نیست که ایشان تو را از غیر از او می ترسانند، و هر کس را که خداوند گمراه کند هیچ هدایت گری از برای او نخواهد بود. و هر کس را که خداوند هدایت کند هیچ گمراه کننده ای از برای او نخواهد بود، آیا خداوند گرامی و قدرتمند و انتقام گیرنده نیست؟

حال مغرضان مخالف اسلام، این قبیل آیات را نیز به عنوان جولانگاه خویش برای القاء شبهه بر علیه دین و شریعت متعالی اسلام انتخاب کرده اند. آنها چنین القاء می کنند که هرگاه خداوند خود هر که را که بخواهد هدایت کند و هر که را که بخواهد گمراه نماید، پس نه هدایت شوندگان در خور ستایش و پاداشند و نه گمراهان مستحق عقوبت و عقابند؛ و چون اختیار و حق انتخاب از آنها سلب بوده است، نه اینان قابل تحسینند و نه آنان مورد مذمت. آنها سپس تلاش می کنند تا به تزویر چنین وانمود نمایند که لکن این قانون خلاف عدالت جاری گشته، و خداوند خود کسانی را به جبر گمراه نموده و سپس خود آنها را عذاب می کند. اینان به این ترتیب می خواهند وجهی خلاف اساس اسلام و سایر قرآن را از این آیات به اذهان تحمیل کنند و به گمان خویش از این طریق پایه اسلام را خدشه دار جلوه دهند

در حالیکه نگرش صحیح به این آیات و توجه به آیات محکم در این زمینه، حقیقت را در این مورد نیز مکشوف نموده و کید اهل باطل و تلاش آنها برای گمراه نمودن خلق را بر ملا می سازد وجه منطبق این آیات که با سراسر قرآن همخوانی دارد، آن است که خداوند عزیز حکیم از طرفی در این آیات به بندگان خویش از قدرت قاهره خویش خبر می دهد و گوشزد می کند که او قادر است که هر کس را که بخواهد هدایت کند و هر کس را که بخواهد گمراه نماید. لکن از طرفی دیگر، او که عادل و حکیم است و در مورد انسان ها بر اساس قدرت انتخاب و اختیاری که به آنها داده، پاداش و عقوبت از برایشان مقدر نموده است؛ هرگز چنین نفرموده که قدرت انتخاب و اختیار در پذیرش را از آنها سلب نموده و از روی جبر آنها را هدایت و گمراه می کند، و سپس ایشان را پاداش داده و بر خلاف عدالت عقوبت می نماید

آیا نمی بینید که در آیه هفتاد و ششم سوره مریم اعلام می کند که کسانی که هدایت را می پذیرند، خداوند هدایت را بر ایشان افزون می نماید؟ و آیا جز این است که در آیه صد و هشتم سوره یونس، پذیرش و عدم پذیرش هدایت و همچنین نتیجه آن را متوجه خود مردمان می داند؛ و به واسطه امین خویش دستور می دهد که همگان را مورد خطاب قرار دهد و بگوید بگو ای گروه مردم، بی شک حق از جانب پروردگارتان به نزد شما آمد؛ پس هر کس که هدایت را بپذیرد جز این نیست که به نفع خویش پذیرفته است، و هر کس که بیراهه رود جز این نیست که بر علیه خویش به گمراهی رفته است و هرگز من کارگزار شما نیستم
و در آیه صد و بیست و سوم سوره طه، نیز به وضوح اعلام می نماید؛ که هر کس هدایت مرا پیروی کند نه گمراه می گردد و نه شقی و بدبخت می شود

اگر این تأویل باطل، که ساحت پروردگار از آن پاک است، از آن آیات درست بود؛ که او بندگان را بدون اختیار خودشان گمراه کرده و سپس آنها را بخاطر گمراهیشان عقوبت نماید، پس معاذالله او خود را مقتدری ظالم و بندگان را مظلوم معرفی کرده بود؛ و بایستی این معنا با سایر قرآن نیز هم خوانی داشت و در آیات محکم بیان می گردید. درحالیکه در سایر آیات فراوانی از قرآن عکس این معنا ذکر گردیده است. من جمله در آخر آیه چهل و نهم سوره کهف، پس از ذکر عرضه نامه اعمال و ابراز ویل گویی از ناحیه مجرمان نسبت به خودشان، به صراحت اعلام می گردد، که “و پروردگار تو به هیچکس ظلم نمی کند”

و در آیه دهم سوره حج، پس از دادن وعید عذابی به صاحب جرمی، می فرماید:

“این به خاطر آن چیزی است که دستان خودت پیش فرستاده است و هرگز خداوند ظلم کننده نسبت به بندگان نمی باشد”

و در آیه چهل و چهارم سوره یونس می فرماید:

“البته که خداوند هیچ مقدار به بندگان خویش ظلم نمی کند و لکن این مردم می باشند که به خودشان ظلم می ورزند”

وانگهی، او علاوه بر آنکه باب دعا را به روی بندگان خویش گشوده و به آنها وعده استجابت داده است و هر کس که بخواهد می تواند از او درخواست هدایت کرده و دوری از گمراهی را تمنا نماید، در جایگاه های مختلف قرآن شرایط و خصوصیات کسانی را که آنها

را هدایت و یا گمراه می نماید، به وضوح معرفی کرده است
 برخی از آیات حکیمی که خداوند قادر بر هدایت خلق، در آنها اعلام فرموده است که چه کسانی را هدایت می کند، من جمله آن است
 که در آیه شانزدهم سوره مائده ضمن معرفی نور و کتاب خویش به عنوان وسیله هدایت کردن، هدایت شوندگان با این نور و کتاب را
 کسانی معرفی می کند که به دنبال خشنودی خداوند می باشند؛ عین متن ترجمه این آیه چنین است
 خداوند به وسیله آن کسانی را به راه های سلامت هدایت می کند که به دنبال خشنودی او می باشند، و به اذن خویش آنها را از
 تاریکی ها به سوی نور خارج کرده و آنها را به راه مستقیم هدایت می نماید
 و در ابتدای سوره بقره نیز کتاب خویش را به عنوان یکی از وسیله های هدایتش، هدایت گر اهل تقوا یعنی رعایت کنندگان قوانین و
 دستورات نجات بخش خداوند معرفی می نماید. همچنین در آیه هشتاد و نهم سوره نحل، کتاب خویش را هدایت گر و رحمت و بشارت
 از برای تسلیم شدگان و فرمانبرداران یاد کرده، و در ابتدای سوره لقمان، آیات کتاب خویش را هدایت گر و رحمت از برای
 نیکوکاران ذکر نموده است. البته هدایت گری خداوند از برای بکرداران نیز به طور مطلق ممنوع اعلام نشده است. بلکه در چند آیه
 قرآن و من جمله در آخر آیه سیزدهم سوره شوری، به صراحت اعلام گردیده است که خداوند بازگشت کنندگان و توبه کنندگان را نیز
 به سوی خود هدایت می نماید
 از طرفی در آیات متعددی از قرآن به صراحت اعلام شده است؛ که خداوند کسانی را که اهل ظلم می باشند، و کسانی را که حقیقت
 را می پوشانند و کفر می ورزند، و کسانی را که اهل فسق و نافرمانی هستند، هدایت نمی کند. عدم هدایت اسراف کاران اهل دروغ
 نیز در آیه بیست و هشتم سوره مؤمن، از قول مؤمن آل فرعون ذکر گردیده است. همچنین اهل ظلم و اهل کفر و اسراف کنندگان اهل
 شک، در قرآن به صراحت به عنوان کسانی اعلام گردیده اند که خداوند آنها را گمراه می نماید.
 پس سخن کوتاه، خلاصه آنکه: بدون شک خداوند گرامی و قدرتمندی که هدایت و گمراهی به دست اوست، قادر است تا هر که را که
 بخواهد گمراه کرده و هر که را که بخواهد هدایت نماید؛ ولی او که با حکمت خویش برای انسان ها پاداش و عقوبت مقدر نموده است
 و هرگز ظلم کننده به بندگان نیست، هیچگاه به جبر و خارج از انتخاب و اختیار بندگان آنها را هدایت و گمراه نمی نماید، بلکه هدایت
 را به آنها عرضه داشته و بر اساس قدرت انتخابی که به آنها داده است، آنها را می آزماید. مضافاً بر اینکه او مشخصات و صفات
 کسانی را که هدایت می کند و کسانی را که واگذاشته و گمراه می نماید، معرفی کرده و راه دعا و درخواست از درگاهش را از برای
 بندگان باز گذاشته است؛ تا هر کس که می خواهد صفات هدایت شوندگان را در خود ایجاد نموده و از صفات گمراه شوندگان فاصله
 بگیرد و با دعا به درگاه پروردگار از او استعانت بجوید.